

**OPRAHIN
IZBOR**
Sjećanja
11-godišnjeg
Brčaka
prepletena sa
sadašnjošću
30-godišnjeg
Amerikanca
duboko se
dojmila tv-
voditeljice i
njezina tima
za izbor i
preporuku
najboljih
knjiga

**Autor ispovijesti
'The Bosnia List',
proglašenom knjigom
tjedna Oprah Book
Cluba i New York
Timesa**

PIŠE BEKIM SEJRANOVIĆ
SNIMKE ELDIN TREBINČEVIĆ I SIPA PRESS

Kenana Trebinčevića rat je zatekao u Brčkom kao jedanaestogodišnjaka. On je tada postao glavni skrbnik svoje obitelji koja je provela punih sedam mjeseci pod okupacijom Vojske Republike Srpske, ali i raznih paravojski koje su došle iz Srbije i u kojima je sve vrvjelo od ratnih kriminalaca, krvoločnih zločinaca, ljudskih lešinara.

KENAN TREBINČEVIĆ

Kako sam pričom o Brčkom osvojio Oprah

Svjetski
ekskluziv

Tih sedam mjeseci proveo je strahujući za život oca i brata koji su bili odvedeni u koncentracijski logor Luka u Brčkom, i tamo, kao jedni od rijetkih, preživjeli, ali i strahujući za sigurnost svoje majke Adise, danas pokojne, kojoj i posvećuje ovu potresnu knjigu.

A nedavno je u medijima širom prostora bivše Jugoslavije odjeknula vijest da je knjiga "The Bosnia List" (Bosanska lista) Kenana Trebinčevića proglašena knjigom tjedna u New York Timesu te uvrštena na listu Oprah

Book Cluba. Ovu knjigu, s podnaslovom "A Memoir of War, Exil and Return" (Memoari rata, egzila i povratka), Trebinčević je napisao u suradnji sa spisateljicom, novinarkom i sveučilišnom profesoricom Susan Shapiro, koja mu je bila od velike pomoći kao jezični savjetnik, ali i neka vrsta mentora i promotora.

Kad sam pročitao vijest o ovom, budimo realni, velikom književnom uspjehu svog nekadašnjeg sugrađanina, čovjeka koji je rođen i odrastao u Brčkom, osjetio sam radoznalost,

mogu slobodno reći i ponos, jer sam u njemu prepoznao svog, doslovce prvog, susjeda, malog Kenana, s kojim se doduše nisam igrao jer sam bio stariji sedam-osam godina, ali kojeg sam dobro upamtio. Bar sam tako mislio, dok me Kenan Trebinčević nije demantirao:

"Izvini, ali ti si mene s nekim pomiješao."

"NOVI" KENAN Ljudsko sjećanje podložno je osobnim željama, ponovo se pokazalo. Ja sam žarko htio da to bude on, taj moj prvi susjed Kenan, kojemu se nisam mogao sjetiti prezi- ➤

» mena, i gledajući njegovu fotografiju uistinu sam bio uvjeren u to. Isto ime, iste crte lica, ista boja kose, iskrsnuli su i neki detalji kojih sam se prisjetio iz svog djetinjstva, ali ipak to nije taj Kenan. Nebitno, zapravo, ali ipak sam se razočarao u vjerodostojnost vlastite memorije za koju volim misliti da je nepogrešiva. Ipak, i ovaj, za mene "novi", Kenan i ja dijelili smo nekada isti grad i na moje pitanje kako bi opisao život u Brčkom prije rata on kaže:

"Imao sam sretan dječji život, igrao sam se od ranog jutra do kasnog mraka. Sjećam se kako smo se sanjkama spuštali niz 'brdo smrti', kako smo zvali Kiferovo brdo pored Save, brdo koje će, za vrijeme rata, voditi u koncentracijski logor Luka. Igrali smo nogomet na parkiralistu, brali kajsije i trešnje, provodili ljeta na Savi, gledali savske regate s ocem, kupali se na gradskom bazenu..."

I upravo tako i započinje "Bosanska lista", opisom mirnih vremena u gradu pored Save, pričama iz djetinjstva koje će ubrzo biti naprasno prekinuto, silovano, mučeno i ubijano, i metoforički i stvarno. Paralelno s tom radnjom pratimo i život obitelji Trebinčević u svojoj novoj domovini, SAD-u, najprije u državi Connecticut, zatim u New Yorku, kamo su nakon mnogih peripetija dospjeli pokušavajući stvoriti novi život. Ali nije to tako lako. Postoji razlika kad negdje dođeš svojom voljom u potrazi za boljim životom i kad negdje dospiješ spašavajući goli život.

PISANJE I ISCJELJENJE Na pitanje kako je nastala ova knjiga Kenan Trebinčević kaže:

"Po struci sam fizioterapeut i radim u jednoj klinici u Greenwich Villageu. Jedna od mojih pacijentica bila je i Susan Shapiro, koja se oporavljala od ozljeda kralježnice, a ona podučava novinarstvo na Sveučilištu u New Yorku. Jednom prilikom rekla mi je kako od svojih studenata već na prvom satu traži da napišu esej o 'vlastitom tajnom životnom iskustvu koje ih je najviše ponizilo'. Nasmijao sam se i rekao: 'Ah, vi Amerikanci, zašto bi netko tko je doživio poniženje uopće pričao o tome?' A ona mi je uzvratila kako pisanje pomaže iscjeljenju. Te su riječi u meni nešto pokrenule. Tada sam napisao taj svoj prvi esej, pričam samo tri stranice o svojim sjećanjima na ratna iskustva iz Brčkog i o svom prvom putovanju i posjetu svom rodnom gradu nakon skoro dvadeset godina. Htio sam se suočiti sa svojom bivšom susjedom koja je za vrijeme rata pokrala, odnosno otela stvari moje mame, posjetiti konclogor Luka u kojem su mi bili zatvoreni otac i stariji brat, stajati na grobu svog bivšeg trenera karatea, mog idola iz djetinjstva Pere Zlarića ne bih li se uvjerio da je uistinu mrtav. On je bio taj koji je tijekom drugog tjedna svibnja 1992. godine došao na prag našeg stana sa svojim policijskim odredom i naredio nam da napustimo svoj dom u roku od dva sata inače će nas sve pobiti."

U svom djelu "The Bosnia List" Trebinčević često uspoređuje tragediju koja je zadesila Bošnjake u BiH devedestih godina prošlog stoljeća s nacističkim pogromom Židova ti-

jekom Drugog svjetskog rata.

"Ova kratka priča", kaže Trebinčević, "podsjetila je Susan Shapiro na 'Dnevnik Anne Frank', samo se ovdje radilo o muslimanskom dječaku, u srcu Europe, i to pola stoljeća nakon holokausta nad europskim Židovima. Priča esej objavljena je u The New York Times Magazineu, a potom sam, uz njezinu pomoć i upute, napisao i druge priče koje su objavljene u The Wall Street Journalu, The New York Timesu i još nekoliko časopisa i novina. Itako, tada se na njezinom tečaju pisanja, koji sam u međuvremenu počeo pohađati, pojavio agent koji mi je ponudio ugovor s izdavačkom kućom Penguin Books, a ja sam zamolio Susan da bude koautor. Tada smo stupili u kontakt s urednicom Wendy Wolf, pravom genijalkom koja je i jedna od predsjednica izdavačke kuće. Ta žena općenito je očarana poviješću Balkana, a osobito ju je zanimala priča o tragediji koja je zadesila BiH."

Kenan kaže da su ga ljudi koje je upravo nabrojao potakli na to da svoje priče eseje proširi u knjigu vlastitih, autentičnih sjećanja.

"Pisanje je", reći će ovaj mladi autor, "najprije bilo nešto osobno, nešto poput emocionalne terapije, jer nikad se nisam suočio s činjenicama, odnosno pitanjima, kako i zašto je moja obitelj, a i ja s njom, uspjela preživjeti boravak u okupiranom Brčkom od 1. svibnja

1992. do 3. siječnja 1993., kad smo izbjegli u Beč. Ali nakon nekog vremena počeo sam to osjećati kao moralnu obvezu i ovaj, za mene ogromni projekt, prestao je biti samo moja osobna stvar. Morao sam ispričati istinu zbog vlastitog naroda, Bošnjaka, ali i Hrvata koji su živjeli na tom području i koji su stradavali samo zbog svoje etničke pripadnosti. I ne samo zbog njih nego zbog svih ljudi koji stradavaju zbog nacionalne, etničke, religijske, rasne ili bilo koje druge osnove. Svatko se tu može pronaći. I ne samo to", kaže Trebinčević, "Susan i ja nismo htjeli napisati još jedan roman ili neku povijesno-dokumentarnu knjigu, htjeli smo stvoriti djelo u kojemu se prepleću perspektive dvanaestogodišnjeg bošnjačkog dječaka i tridesetogodišnjeg Amerikanca bo-

sanskog podrijetla. Kroz povijest moje obitelji pokušao sam prikazati povijest Bosne, ali i ostalih dijelova bivše Jugoslavije."

FOTOGRAFSKO PAMĆENJE Trebinčević je svoju knjigu napisao u godinu dana intenzivnog rada i kaže kako je istina, doduše, da mu je glavni pokretač bila ta snažna ljudska potreba da svijetu obznani svoje uistinu potresno, na momente užasavajuće morbidno svjedočanstvo, ali i da su mu i prije govorili da ima dara za pisanje i, prije svega, fotografsko pamćenje, osjećaj za detalje.

"Nikad nisam prebolio činjenicu da sam tada, za vrijeme rata, imao samo jedanaest-dvanaest godina", kaže Trebinčević i pojašnjava: "Nisam mogao braniti ni sebe ni svoju obitelj, ali sam pomagao koliko sam kao dječak

MENTORICA I SUAUTORICA

Trebinčević je "Bosansku listu" napisao na engleskom jeziku u suradnji s novinarkom i sveučilišnom profesoricom Susan Shapiro

KAO DA JE BILO JUČER... "U knjizi je sve istinito. Odvjetnik je provjeravao činjenice o kojima sam pisao. Inače imam memoriju 'kao slon'. Sjećam se svega kao da je bilo jučer", kaže Kenan Trebinčević

mogao. Ja sam morao nabavljati osnovne namirnice, kruh, ulje, i slično kad su se otac i brat krili u stanu prije nego su odvedeni u konclagor Luka, ali i poslije, čitavih šest mjeseci nakon što su se nekako živi izvukli iz tog logora smrti gdje je pobijeno skoro šest stotina ljudi. Da ne bi bilo zabune, mnogo puta sam bio otjeran iz prodavaonica u kojima su radili naši susjedi i vraćao se kući praznih ruku. Izderavali su se na mene, vrijeđali, govorili da sam 'balija' i da za muslimane nema kruha. Upravo to mi je rekla mamina bivša kolegica."

Čini se da je Kenana ipak najviše pogodilo što su ga ponižavali i oni koje je smatrao svojim prijateljima.

"Lakše mi je nekad bilo dok su odjekivale eksplozije i meci fujkali oko glave nego da se

na ulici moram suočiti s bivšim drugovima, bliskim prijateljima, koji su me skupno tukli i pljuvali. Od jednog sam se još i mogao obraniti, ali ne kad bi ih bilo četvero ili petero. O tome nisam htio govoriti svojim, jer me više ne bi puštali van da nabavim hranu."

O tome kako mu je polazilo za rukom da se ipak kreće ulicama Brčkog u kojem tada više nije bilo ni jednog Bošnjaka, bar ne živog i slobodnog, kaže: "Bio sam premali da bih posjedovao osobnu iskaznicu, vojska je sigurno mislila da sam dječak pravoslavne vjeroispovijesti, iako su svi susjedi znali da smo Bošnjaci i da se moji kriju u stanu."

ŠTO POSTO ISTINITO No, nije to bilo bezopasno, naprotiv, više puta je za dlaku izbjegao da ga ne ubiju. Prisjeća se nekoliko epizoda:

"Moj bivši nastavnik mi je na čelo prislonio pušku M48 i bahato se smijao pokazujući mi tri prsta. Neki drugi tip, koji je, sjećam se, uzeo stan od jednog izbjeglog Bošnjaka, pucao je u moj kanistar s vodom i probušio ga tako da doma svojim nisam mogao donijetu vodu. Doma nismo imali ni vode ni struje. A za to vrijeme se kćerka tog tipa, tinejdžerica, zajedno s njim, glasno cerekala. Nakon dva tjedna taj tip je poginuo na ratištu."

Na možda pomalo provokativno pitanje je li osjetio želju za osvetom, je li ikad poželio da osobno kazni te ljude koji su ga zlostavljali, ponižavali, skoro mu pobili čitavu obitelj, razorili grad, poubijali njegove sunarodnjake, Kenan Trebinčević ne krije da je često maštao o tome, ali da je na vrijeme shvatio kako bi tako i sam postao poput tih ljudi koje smatra zločincima.

"Lako se osvetiti, ali moja pokojna mati govorila mi je kako će moja najveća osveta tim ljudima biti moj uspjeh. I nakon svega što smo proživjeli učila me kako zbog pojedinaca, pa makar oni i bili većina, ipak ne treba mrziti čitav jedan narod. Ova priča, moje svjedočanstvo najbolji je način da se sačuva istina i najoštrija kazna svima onim neljudima koji su počinili zločine nad nedužnima."

Neki će se čitatelji, kao što je to uvijek slučaj »

» sovakvim djelima, upitati je li sve bilo baš kao što se u knjizi opisuje ili su neki dijelovi plod fikcije. Odgovor ne ostavlja dvojbi:

“U knjizi je sve istinito. Odvjetnik je provjeravao činjenice o kojima sam pisao. Inače imam memoriju ‘kao slon’ i sjećam se svega kao da se jučer dešavalo.”

PUT DO OPRAH Već je djelomice spomenuto kako je došlo do suradnje sa Susan Shapiro, no Trebinčević želi ponoviti:

“Najviše se moram zahvaliti Susan, bez nje niti jedna moja priča ne bi ušla u novine, dakle one ja ta koja je pomogla sa svojim kontaktima. A da ne govorim o tome kako mi je bila odlična učiteljica od koje sam za kratko vrijeme naučio veoma mnogo. Mislim prije svega na sve ono što se tiče pisanja, strukture knjige, ali i gramatike. Ona mi je također rekla da je ‘pero jače od sablje.’”

O tome kako je njegova knjiga dospjela do same Oprah Winfrey, kaže:

“Jedna od urednica iz ‘Oprah.com’ došla je kao gost na predavanje kod Susan Shapiro. Ona je zapravo Susanina kolegica, spisateljica i novinarka. Kada je čula o čemu se radi u mojoj knjizi, odnijela ju je i pokazala ljudima u svojoj redakciji, tamo su je valjda mnogi pročitali i odjednom je odjeknula vijest da je ‘The Bosnia List’ proglašena za knjigu tjedna i da će biti prosljeđena za show koji se zove ‘Duša nedjelje’. Vidjet ćemo što će se dalje zbivati.”

Kenana Trebinčevića možemo svrstati u red pisaca koji su podrijetlom iz BiH, ali koji su silom ratnih neprilika bili primorani napustiti svoju domovinu i koji su zatim napisali knjigu o uzrocima i posljedicama svojih egzila, i to na jeziku zemlje u koju su dospjeli. Za neke od njih ste vjerojatno čuli, primjerice, Aleksandar Hemon, Saša Stanišić, Alen Mešković, Semeždin Mehmedinović, Midhat Ajanović... Upitan na kojem se jeziku najbolje izražava Kenan Trebinčević kaže:

“Što se tiče pisanja, engleski je jezik koji najviše osjećam svojim. Pisati sam učio na engleskom, suradnja sa Susan Shapiro odvijala se na engleskom, moj vokabular je mnogo širi na engleskom i jedino na tom jeziku sam mogao napisati ovu knjigu. Doma sa svojim ili sa ostalim prijateljima iz dijaspore pričam, naravno, bosanski.”

Neminovno dolazimo i do pitanja je li “Bosanska lista” tek početak njegove književne karijere, koja uistinu obećava, ili je, kako se ono kaže, to – to? Osjeća li, dakle, kako je rekao to što je imao za reći i sad može nastaviti sa svojim “normalnim američkim” životom?

“Volio bih nastaviti pisati”, objašnjava Trebinčević, “ali vrijeme će pokazati. Rekao sam već, imam stalni posao, radim kao fizioterapeut i ova knjiga je iscijedila svaku slobodnu minutu mog vremena. Ne žalim se na to, naravno, ali želim malo odmoriti mozak od svega, pa ćemo vidjeti. No, uvijek ću gledati da napišem nešto ako stignem, makar neku kratku priču.”

Tridesetog travnja 1992. godine u zrak je

POVRATAK

“Pisanje je”, kaže mladi autor, “najprije bilo nešto osobno, nešto poput emocionalne terapije, jer nikad se nisam suočio s činjenicama, odnosno pitanjima, kako i zašto je moja obitelj, a i ja s njom, uspjela preživjeti boravak u okupiranom Brčkom”; Kenan Trebinčević na groblju u Brčkom (slika lijevo) za prvog posjeta svom rodnom gradu nakon skoro dvadeset godina

NEKAD JE LAKŠE POD MEGIMA

“Lakše mi je nekad bilo dok su odjekivale eksplozije i meci fijukali oko glave nego da se na ulici moram suočiti s bivšim bliskim prijateljima, koji su me skupno tukli i pljuvali”

dignut most preko Save koji spaja Brčko s Gornjom, odnosno BiH s Hrvatskom, zajedno s mnoštvom nekućnih ljudi koji su tog jutra prelazili most. Dijelovi ljudskih tijela ležali su posvuda u blizini mosta odnosno u samom centru grada. Tada je službeno započeo rat u Brčkom. Most su poslije obnovili Amerikanci i danas povezuje obale dviju država pa bi čovjek rekao da se ništa od svega o čemu Trebinčević piše nikad nije niti desilo.

Brčko danas, poznato je, ima status distrikta, dakle ne pripada ni Federaciji BiH niti Republici Srpskoj, ali sjećanje na taj dan kad je počeo brčanski “kijamet” živi i dalje i kako se čini neće tako brzo iščeznuti. Na pitanje kako se osjeća kada dođe u Brčko i kako vidi budućnost svog rodno grada i BiH uopće Trebinčević kaže:

“Taj dan kad je most odletio u zrak promijenio je, na nesreću, naše živote zauvijek. U Brčko sam ponovo dolazio 2011. i 2012. godine i mogu reći da se tamo sada osjećam poput turista. Iako još imam dosta rodbine koja tamo živi, struktura stanovništva se prilično izmijenila. Došli su neki drugi ljudi iz raznih dijelova BiH za koje po naglasku možeš čuti da nisu Brčaci ni Posavci. A što se tiče nedavnih prosvjeda i nemira u Bosni, uzroke treba tražiti u Daytonskom sporazumu koji je istina okončao rat, ali nije donio pravedan mir. Taman kad se konflikt okrenuo u našu korist, NATO, točnije Richard Holbrook, zaprijetio je da će bombardirati Armiju BiH ako nastavi sa svojim daljnjim napredovanjem. Osjećam kao da je pravda, za koju se Amerikanci načelno zalažu, u ovom slučaju potpuno zakazala. Politika

bosanskih Srba, genocid nad Bošnjacima, protjerivanje nekućnih kao da su nagrađeni od strane međunarodne zajednice. Prognoza nije dozvoljen ili je otežan povratak na svoja ognjišta, a Srbi su zadržali polovicu BiH koju su prethodno okupirali i etnički ‘očistili.’”

NEVIDLJIVA GRANICA Što se tiče Brčkog, Trebinčević kaže da ga vidi kao nešto mirniju verziju Mostara.

“Grad je podijeljen nevidljivom crtom koja prolazi centrom grada. Istina, ljudi rade zajedno u gradskim i državnim ustanovama, ali ‘na kraju dana’, da upotrijebim tu englesku frazu, svak ide ‘kod svojih’ u kafić ili restoran na kavu ili ručak. Mišljenja sam da u BiH neće biti bolje dok god postoji Republika Srpska. Smatram da je ta tvorevina nastala na genocidu nad bošnjačkim i hrvatskim narodom. A imam li ja ideju kako nešto promijeniti? Dijelim mišljenje s većinom građana BiH koji nisu nacionalistički nastrojeni. Entitete treba hitno ukinuti, svi narodi moraju biti ravnopravni, a neka vlada većina koja dobije legitimitet na izborima. To je definicija demokracije, tako treba funkcionirati jedna normalna država. Cijenim Stjepana Mesića, koji je davno, bez dlake na jeziku, poručio bosanskim Hrvatima: ‘Sarajevo vam je glavni grad.’ Mislim da i Beogradu, odnosno Srbiji, treba predsjednik koji ovako razmišlja.”

I za kraj Kenan Trebinčević kaže da će njegova knjiga izaći u Sarajevu do kraja ove godine, a što se tiče Hrvatske: “Nadam se da će neka izdavačka kuća iz Hrvatske također biti zainteresirana da izda moju knjigu.”

Siguran sam da hoće.